

İLKOKULLARDA YETİŞTİRME PROGRAMI PSİKOSOSYAL DESTEK REHBERİ

İLKOKULLARDA YETİŞTİRME PROGRAMI PSİKOSOSYAL DESTEK REHBERİ

YAZAR

Doç. Dr. Birol ALVER

ANKARA, 2018

Her hakkı saklıdır ve Millî Eğitim Bakanlığına aittir.
Kitabın metin, soru ve Őekilleri kısmen de olsa hiŐbir surette alınıp yayınlanamaz.

DİL UZMANI

Metin ÇİFTÇİ

PROGRAM GELİŞTİRME UZMANI

Bahar KÜÇÜKTEPE

ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME UZMANI

Yrd. DoŐ. Dr. Derya ÇAKICI ESER

İLKOKULLARDA YETİŞTİRME PROGRAMI (İYEP) KAPSAMINDA ÖĞRENCİLERE YÖNELİK PSİKOSOSYAL DESTEK ÇALIŞMALARINI İLE İLGİLİ ÖĞRETMEN KILAVUZU

Psikososyal destek hizmetleri, öğrencinin kendisini tanıması ve kişisel gelişimi için çevre şartlarını en üst düzeyde kullanabilmesinde öğrenciye yapılan sistemli yardımdır. Bu bağlamda, öğrencinin kendisini tanımasına yardımcı olmak psikososyal destek hizmetlerinin birincil görevidir. Öğrencilerin bireysel özelliklerine uygun eğitsel ve mesleki yönelimlerinde yardımcı olmak, akademik başarı, kişisel ve sosyal uyum, etkili problem çözme, uygun kararlar verme ve kendilerini gerçekleştirme çabalarında onlara destek olabilmek için öncelikle onların zayıf ve güçlü yanlarının, yetenek, ilgi, tutum, ihtiyaç ve değer yargılarının, yetiştikleri çevrenin geliştirici ve engelleyici etkilerinin ayrıntılı olarak bilinmesi gerekir.

Öğretmen, öğretim programları, öğretim materyalleri, yönetim ve denetim, ölçme ve değerlendirme gibi yapı ve süreçleri ön plana çıkaran geleneksel eğitim yaklaşımlarına karşı, bireyi yani öğrenciyi merkeze alan ve diğer unsurları öğrenciye göre düzenleyen çağdaş eğitim yaklaşımlarında öğrenciyi tanımanın birincil amaç olarak merkeze alındığı görülmektedir.

Eğitim sistemlerinin gelenekselden çağdaş bir yapıya dönüşümlerinin temel konusu öğrenciyi tanımadır. Öğrencinin kendisi, ailesi, akranları, öğretmenleri ve çevresi tarafından yeterince tanınması çağdaş eğitim uygulamalarının temel çıkış noktasını oluşturmaktadır.

Öğrencilerin davranışsal, bilişsel, duyuşsal ve varoluşsal özelliklerinin bilinmesi uygun eğitim ortamlarının hazırlanmasında büyük önem taşımaktadır. Özellikle psikososyal destek hizmetlerinin ana konusu olan akademik başarı ve uyumun ortaya çıkması ve sürdürülmesinde öğrencinin temel özelliklerinin ve ihtiyaçlarının sağlıklı bir şekilde analiz edilmesi gerekir. Uygun öğrenme ortamlarının oluşturulması, verimli çalışma, zamanın etkili bir şekilde kullanılması ve başarısızlık nedenlerinin ortadan kaldırılması ancak bu şekilde mümkün olabilecektir.

Diğer taraftan öğrencilerin ilgi, yetenek ve değer yargılarına uygun ders, etkinlik ya da mesleki alanlara yönlendirilmesi yine onları yakından tanımak ve tercihlerini şekillendirme süreçlerini anlamakla mümkün olacaktır. Psikososyal destek hizmetlerinin yönlendirici, tamamlayıcı, ayarlayıcı ve geliştirici işlevlerini yerine getirmesi de ancak bu şekilde gerçekleşebilecektir. Ayrıca önleme ve uyum sağlama işlevini yerine getirmeye dönük öğrencilerin mevcut sorunları ile sağlıklı bir şekilde yüzleşmeleri, uygun bir farkındalık kazanmaları ve problemlerine etkili ve kalıcı çözüm yolları üretmeleri yine kendilerini ve yaşadıkları sorunların kaynaklarını tanımları ile mümkün olacaktır.

Kısacası, eğitsel, mesleki ve kişisel rehberlik çalışmalarının hazırlanması ve sürdürülmesinde öğrenciyi tanımak ve özellikle de kendisini tanımasına yardım etmek oldukça büyük önem taşımaktadır. Çağdaş eğitim sistemi içinde yer alan öğrenci kişilik hizmetlerinin ayrılmaz bir parçası olan psikososyal destek hizmetlerinin ana teması olan öğrenciyi tanıma hizmetlerinin kapsamlı, bilinçli ve sistematik bir şekilde düzenlenmesi ve uygulanması büyük önem taşımaktadır.

Psikososyal destek hizmetlerinin merkezinde öğrenci vardır.

Çağdaş eğitim sistemlerinde öğrenciyi tanımak öncelikli bir çalışma alanıdır.

Öğrencileri davranışsal, bilişsel, duyuşsal ve varoluşsal özellikleri ile tanımak önemlidir.

Psikososyal destek hizmetleri, çağdaş eğitim sistemlerinde yer alan öğrenci kişilik hizmetlerinin ayrılmaz bir parçasıdır.

Uygun zamanda ve şartlarda uygulanmayan öğrenciyi tanıma teknikleri hem zaman ve emek kaybına yol açacak hem de uygulayan ve uygulama yapılan öğrencilerde hayal kırıklığı, yanlış yönlendirme ve sonraki çalışmalara karşı isteksizlik gibi istenmeyen sonuçlara sebep olacaktır. Bu olumsuz durumun önüne geçmek için öğrencileri tanıma ile ilgili kapsamlı ve ayrıntılı bir planlamanın yapılması ve uygulanması büyük önem taşımaktadır.

Ayrıca öğrenciyi tanıma çalışmalarının sağlıklı ve kesintisiz bir şekilde sürdürülebilmesi için öğrencinin kendisi, ailesi, akran grubu, okul çevresi ve uzak çevresi ile sürekli bir etkileşim içinde olmak gerekir. Öğrenciyle ilgili bu bilgi kaynaklarına ne kadar yakın olursak o kadar sağlıklı bilgi elde edebiliriz. Uzmanlık gerektirenlerin dışında öğrenciyi tanıma ile ilgili birçok teknik, öğretmenler ve eğitimciler tarafından rahatlıkla uygulanabilmektedirler.

Öğrenciyi Tanımanın Amacı

Öğrencilerin özgün, değerli ve karmaşık bir kişilik örüntüsüne sahip olmaları onları tanıma çalışmalarını da epeyce zorlaştırmaktadır. Bu zorlukla baş etmenin etkili yolu öğrencileri tanımaya dönük genel amacımız doğrultusunda, öğrencilerin tanımak istediğimiz özelliklerini ve bunun için kullanacağımız teknikleri önceden belirlemektir. Öğrenciyi tanımanın en genel amacı, elde edilen bilgileri öğrenciyle paylaşarak kendini gerçekçi bir biçimde tanımaya yardım etmektir. Bir başka ifadeyle öğrencinin kendisini, çevresinde kendine açık olan imkânları ve kendini gerçekleştirmede kendisine yarar sağlayacak çevresel şartları tanımaya sağlamaaktır. Bu genel amaçlar doğrultusunda öğrencilerin bireysel farklılıklarının ortaya çıkarılması, problemlerine etkili çözüm yolları geliştirmeleri, çevrelerine sağlıklı bir şekilde uyum sağlamaları, uygun kararlar alabilmeleri ve eğitim ortamlarından yeterince yararlanabilmeleri amacıyla öğrenciyi tanıma hizmetleri sürdürülmektedir.

Öğrenciyi tanıma amaçlandığında, ele alınması gereken başlıca konular ise öğrencinin ailesi, sosyo-ekonomik durumu, aile ilişkileri, bedensel gelişimi ve sağlığı, zihinsel ve dilsel gelişimi, sosyal-duygusal gelişimi, okul eğitimi ve başarı durumu, okul dışı etkinlikleri ve iş deneyimi, ilgileri, geleceğe yönelik planları ve mesleki eğilimleri şeklinde sıralanabilir.

Öğrenciyi tanımanın temel gerekçeleri aşağıdaki şekilde sıralanabilir:

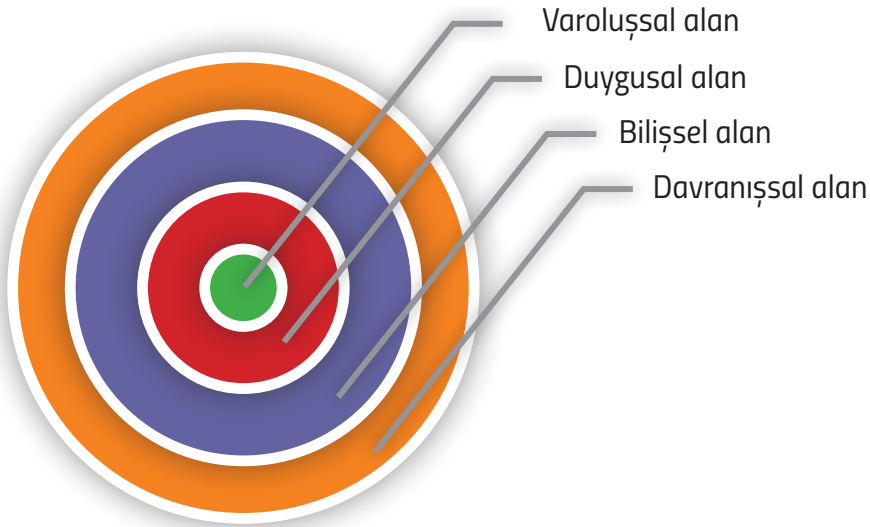
1. Öğrencinin kendini tanımaya ve gerçekçi bir benlik geliştirmesine yardım etmek
2. Öğrenci ile ilgili herhangi bir konuda karar vermek için gerekli temel bilgileri toplamak
3. Yetenek ve ilgileri doğrultusunda öğrencileri akademik programlara ve mesleklerle yönlendirmek

4. Düzenlenecek çeşitli eğitim çalışmaları için uygun olan öğrencileri tespit etmek
5. Yapılacak etkinliklerin verimini artırmak için etkinliklerin niteliklerine uygun öğrencileri seçmek
6. Öğrencilerin problemlerine yönelik etkin çözüm yolları bulmak
7. Öğrencilerin geleceğe dönük başarı olabilecekleri muhtemel alanları tahmin etmek.

Genel Öğrenciyi Tanıma Modeli

Özellikle psikososyal destek alanında sürdürülen öğrenciyi tanıma çalışmalarına farklı bir bakış açısı kazandırmayı amaçlayan bu tanıma modeli, öğrencilerin dışardan kolayca gözlenebilen nesnel ve somut nitelikte olan davranışlarından başlayarak bilişsel, duygusal ve öznel yapısıyla en çok ilgili olan varoluşsal özelliklerini tanımayı ve açıklamayı amaçlamaktadır. Bu modelin kullanılması öğrenciye dönük daha derin ve kapsamlı bir bakış açısının kazanılmasına katkı sunacaktır.

Şekil 7.1. Genel Bireyi Tanıma Modeli

1. Davranışsal Alan

Öğrencinin gözlem yoluyla elde edilebilecek en nesnel ve somut özelliklerini içeren alandır. Öğrencinin giyim uyumu, kişisel bakımı (genel temizlik ve düzenliliği), bedenin (kolların, ellerin, omuzların ve ayakların) duruşu, baskın yüz ifadesi, göz teması kurma yetisi, genel konuşma hızı ve ses tonu, genel tipolojik yapısı (astenik, atletik veya piknik), baskın kalıp davranışları ve genel psikolojik durumu (neşeli, üzgün, sinirli) onun davranışsal alanı hakkında bilgi vermektedir. Gözlem yaparak öğrencilerin sadece davranışsal alanları hakkında bilgi toplamak oldukça yüzeysel bir tanıma şeklidir.

Öğrencileri tanımanın temel gerekçeleri; öğrencinin gerçekçi benlik algısı geliştirmesine, eğitim ortamlarına uyum sağlamasına ve gelişimini sürdürmesine yardım etmektedir.

Davranış kapasitesi arttıkça uyum becerisi de artacaktır.

Düşünme, öğrencinin bilişsel olarak kendini dışa vurması ve çevre hakkındaki bilişsel yargılarıdır.

Duygu, öğrencinin öznel yanıdır. Bu nedenle, öğrencilerin duygusal yaşantıları dikkate alınmalıdır.

Her öğrencinin, dünya ile ilgili bir anlam ve değer bütünlüğü vardır. Bu bütünlük öğrencilerin kişilik örüntüleri hakkında önemli ipuçları sunar.

2. Bilişsel Alan

Öğrencilerin olay, durum, nesne ve varlıklar hakkındaki bilişsel yargılarını, izlenimlerini ve düşüncelerini içeren bir alan olarak görülebilir. Bilişsel alan, duyuşlarla davranışlar arasındaki geçiş ve dengeyi sağlamak bağlamında çok büyük bir öneme sahiptir. Bilindiği gibi, öğrenciler uyarıcılarla etkileşime girmeye başladıktan sonra bir taraftan biyolojik gerçekliği temsil eden olgunlaşmanın, bir taraftan da çevreyle etkileşim sonucunda elde edilen geçici iz ve izlenimleri temsil eden yaşantıların etkisi ile çeşitli bilişsel dengeler kurar ve bu dengeleri en üst düzeyde uyumu sağlamaya dönük sürekli geliştirirler. Bu temel çabanın ürünü olan bilişsel yapılar ve bunların bozulması sonucunda ortaya çıkan bilişsel çarpıtma ve hatalar öğrencinin özellikle akılcı (rasyonel) bir varlık olma yönünü tanıma açısından oldukça önemli ipuçları sunar. Öğrencilerin bilişsel yapılarını ve bilişsel hatalarını (genelleme, etiketleme, aşırı yargılayıcı olma gibi) bilmek orta düzey bir tanıma biçimidir ve bu alanı tanımaya dönük çoğunlukla sözel iletişim ve test teknikleri kullanılır.

3. Duygusal Alan

Duygu, nesnelerin, olayların ve diğer öğrencilerin öznel (iç) dünyasında uyardığı izlenimdir. Bu yönüyle bakıldığında duygu özgün bir ruhsal hareketliliktedir. Duygusal alan, bu özgün ve öznel değerlendirmelerin yapıldığı ve saklandığı alan olarak tanımlanabilir. Duygusal alanın öznel nitelik taşıması bu alanı tanımayı zorlaştırırsa da, öğrencinin özgün, ayrı, biricik bir varlık olduğunu ortaya koyması açısından oldukça önemli bir alandır. Öğrencilerin duygusal özelliklerini ve bu alanda yaşadıkları sorunları anlamak için ileri düzeyde bir tanıma şeklidir ve bu alanı tanımaya dönük daha çok test dışı teknikler kullanılır.

4. Varoluşsal Alan

Her öğrencinin en temel ihtiyaçlarından biri kendini özgün bir varlık olarak göstermek ve kabul ettirebilmektir. Bu temel yönelimin gerçekleşmesi hayati bir öneme sahiptir. Varoluşunu sergileme fırsatı bulamayan veya bu konuda sıklıkla engellenen öğrencilerde intihara varan çok ciddi tepkiler oluşabilmektedir. Bu açıdan bakıldığında, öğrencilerin öznel algılarıyla şekillenen varoluşsal alanın önemi ortaya çıkmaktadır. Varoluşsal alanı oluşturan iki temel öznel yargı, anlam ve değerdir. İnançlar, değerler, tutumlar ve beğeniler bu yargılarla şekillenmektedir. Bundan dolayı, öğrencileri etkileyen çarpıcı yaşantıların en yıkıcı olanları anlam ve değer kaybına yol açanlardır. Anlam ve değer kaybı yaşayan öğrenciler, çoğunlukla amaç oluşturma konusunda zorlanmakta ve yaşamlarını sürdürme motivasyonlarını belli oranlarda kaybetmektedirler. Bu yönüyle varoluşsal alanı tanımak birincil öneme sahip olup, çok ileri düzeyde bir tanıma biçimidir. Bu alanı tanımaya dönük ruhsal yapıyı derinlemesine inceleyen (analitik) ve yansıtıcı (projektif) nitelikte teknikler kullanılabilir.

Öğrenciyi Tanıma İzlenmesi Gereken Temel İlkeler

Öğrenciyi tanıma gelişigüzel yapılan çalışmalardan ibaret değildir. Öğrenciler için daha yararlı ve etkili sonuçlar ortaya çıkması için öğrenciyi tanıma izlenmesi gereken ilkeler şunlardır:

- Öğrenciyi tanıma tekniklerinin uygulanmasında amaç, öğrencinin kendisini tanımaya yardımcı olmaktır. Teknikler bu amacı gerçekleştirmeye yönelik bir araç olarak kullanılmalıdır.
- Geçerliği ve güvenilirliği ne kadar yüksek olursa olsun tek bir ölçme aracı öğrenciyi tanıma yeterli değildir. Değişik tekniklerle elde edilen bilgiler öğrenci hakkında daha ayrıntılı bilgi verir.
- İdeal olan öğrenciyi her yönüyle tanımadır. Öğrenciyi tanıma çabaları bu ideale yaklaşmaya yönelik olmalıdır.
- Öğrenciyi tanıma teknikleri bir bütünlük içinde uygulayıp yorumlanmalıdır.
- Geçerliği ve güvenilirliği ne kadar yüksek olursa olsun öğrenci hakkında mevcut bilgilerimize yeni bilgiler katmayacak tekniklerin kullanılmasından kaçınılmalıdır.
- Sonuçları kullanılmayan, öğrencinin kendini daha gerçekçi ve doğru olarak tanımaya yardımcı olmayan teknikler kullanılmamalıdır.
- Öğrenciyi tanıma tekniklerinin sonuçları öğrenciyle paylaşılmalı ve öğrencilerin problemlerine sonuçlara dayalı olarak etkili çözüm yolları aranmalıdır.
- Öğrenciler hakkında toplanan özel ve gizli olmayan bilgilerden öğretmenler, yöneticiler ve velilerin de yararlanmaları sağlanmalıdır. Bu çerçevede öğrencilerin isimleri saklı tutulmak kaydıyla, genel sonuçlar ilgililerle paylaşılabilir.
- Psikolojik testler üzerinde değişiklik yapma yetkisi, test geliştirme uzmanlarına verildiğinden bu değişikliğe okullarda girilmemelidir.

Öğrencilerin Tanınması Gereken Özellikleri

Öğrenciyi tanıma çalışmalarını sürdürürken bazı temel özellikleri tanımak ve değerlendirmek oldukça önemlidir. Bu özellikleri tanımak, bireysel farklılıkların tespit edilmesine neden olacak ve böylece öğretim, yönetim ve öğrenci kişilik hizmetlerinin öğrenci özelliklerine göre ayarlanması mümkün olabilecektir. Öğrencilerin tanınması gereken temel özellikleri aşağıda açıklanmaktadır.

1. Sağlık

Öğrencilerin bedensel gelişimi ve beden sağlığının bilinmesi önemlidir. Beden sağlığı, okul başarısını etkileyen önemli bir faktördür. Aynı zamanda kişilik gelişiminin de belirleyicilerindedir. Bu nedenle, öğrencilerin her yıl, boyları ve ağırlıklarının ölçülmesi; görme, işitme, konuşma bozukluklarının, süregelen hastalıklarının olup olmadığı belirlenmeli ve her yıl en az bir kez sağlık yoklamasından geçmeleri sağlanmalıdır.

Öğrenci tanıma, kendine özgü ilkeleri olan planlı bir çalışmadır.

Etkili öğrenci tanıma hizmeti belli ilkelere dayalı olmalıdır.

Beden ve ruh sağlığı ile akademik başarı arasında yakın bir ilişki vardır.

Yetenekler, öğrencilerin gelecekte başarılı olacakları alanları gösteren önemli ipuçlarıdır.

Öğrencilerin hoşlanarak yaptıkları faaliyetler onların ilgilerine işaret eder.

Akademik başarı eğitimin en temel çıktılarında biridir.

Kişilik, öğrencilerin çevreyle ilişkileri kadar, öğrenme biçimlerini de belirler.

Öğrencilerin kendileri ile ilgili algıları eğitim ve okulla ilgili algılarından doğrudan etkiler.

Çevre, öz saygı, öz güven, öz denetim ve öz yeterlik gibi temel algıların önemli bir kaynağıdır.

2. Yetenekler

Öğrencinin eğitimdeki başarısını önceden kestirmek için, eğitimin gerektirdiği yeteneklere (mantıksal-matematiksel, sözel-dilsel, görsel-uzamsal, müziksel-ritmik, bedensel-kinestetik, sosyal, doğa ve içsel yetenek gibi) ne ölçüde sahip olduğunu bilmemiz gerekir. Bir öğrenciye eğitim alanını ve mesleğini seçmesinde yardımcı olabilmek için, onun genel ve özel yeteneklerini bilmemiz gerekmektedir.

3. İlgiler

İlgi, bir nesne ya da faaliyeti, bütün engelleyici koşullara rağmen isteme, arzu etme ve bağlanma olarak tanımlanır. Bir öğrencinin ilgi duyduğu ders, etkinlik, meslek gibi özelliklere bakarak öğrenci hakkında bilgi edinilebilir. Öğrencilerin ilgi ve yeteneklerine uygun bir eğitim faaliyetleri düzenlemek ve böylece onları ilgi ve yeteneklerine uygun bir mesleğe yönlendirebilmek için ilgilerinin bilinmesi gerekir.

4. Akademik Başarı

Gelecekteki başarıyı önceden kestirebilmek, başarısız öğrencilere düzeltici geliştirici çalışmalar yaptırabilmek için öğrencilerin çeşitli akademik alanlarda güçlü ve zayıf yönlerinin bilinmesine ihtiyaç vardır. Bu nedenle öğrencinin geçmiş yıllarda devam ettiği okulların özellikleri; öğretmen, derslik, ders araçları gibi eğitim olanakları ve bunların mevcut okul başarısı ile ilişkileri hakkında ayrıntılı bilgi toplanmalıdır.

5. Kişilik

Kişilik, öğrencinin, beden yapısı, mizacı, ilgileri, psikolojik ihtiyaçları, yetenekleri, alışkanlıkları, tutumları ve sahip olduğu değerleri ile beraber bir bütünü teşkil eder ve onun çevresine tipik bir uyum biçimini belirler. Öğrencinin kişiliğini teşkil eden çok sayıda özelliğin yerine liderlik, bağımsız davranabilme, duygusal kararlılık, başkaları ile işbirliği yapabilme gibi özellikler yönünden ne durumda olduğunu bilmek, öğrencinin okula uyumunu, öğretmen ve arkadaşlarıyla ilişkilerini anlamamız için gereklidir.

6. Benlik Tasarımı

Benlik, öğrencinin kendisini nasıl algıladığıdır. İnsan çevresine kendini algılama biçimine göre tepkide bulunur. Kişinin davranışları, onun kendi hakkındaki değerlendirmelerine göre yönelir. Öğrencinin tutum ve davranışlarını, uzun ve kısa vadeli planlarını, hayat hedeflerini anlamak ve değerlendirebilmek için onun kendisi hakkındaki değerlendirmelerini bilmek gerekir.

7. Çevre

Ailenin ekonomik ve kültürel düzeyi, çocuğun ilgilerini, okula ve eğitimine karşı tutumunu, dolayısıyla okuldaki başarısını ve uyumunu etkileyen önemli faktörlerdir. Kardeş sayısı, ilk ve son çocuk olma, tek çocuk olma, çocuğun kişilik gelişimini etkiler. Bu nedenle, çocuğun aile çevresi ile ilgili olarak, hayatının önemli bir kısmını nasıl bir çevrede geçirdiği ve halen nasıl bir çevrede yaşamakta olduğu hakkında bilgi edinilmesi gerekir.

İYEP'TE GÖREV ALACAK ÖĞRETMENLERE YÖNELİK PSİKOSOSYAL DESTEK ÖNERİLERİ

Değerli Öğretmenler,

Aşağıdaki öneriler İlkokullarda Yetiştirme Programı (İYEP) kapsamında belirlenen öğrencilerin psikososyal destek ihtiyaçlarını tespit etmek amacıyla hazırlanan Gözlem Formundaki maddelere uygun olarak geliştirilmiştir. Psikososyal destek çalışmalarını yürütürken, İlkokullarda Yetiştirme Programı (İYEP) Psikososyal Destek Öğrenci Gözlem Formunda öğrencilerinizle ilgili olarak işaretlediğiniz "HAYIR" cevaplarına ilişkin yapılabileceklerinizle ilgili öneriler aşağıda verilmiştir. Eğitsel faaliyetlerinizi bu önerilerden faydalanarak düzenleyebilirsiniz. Bazı önerilerle ilgili etkinlikleri yaparken, ilgili uzmanlardan imkanlar ölçüsünde destek alabilirsiniz. Özellikle, İYEP'e katılan ve katılmayan öğrencileriniz arasındaki ayrışma duygusunun ortaya çıkmasını önlemek amacı ile gerekli tedbirleri almanız büyük önem taşımaktadır. Bunun için, gerekli hallerde, uygun bir açıklama yapmanın yanında, oyun, drama ve ortak sosyal etkinlikler düzenleme gibi kaynaştırıcı çalışmalardan yararlanabilirsiniz.

Okula uykusunu almış olarak gelir. Cevap "hayır" ise öğretmen;

- Uykunun, okul başarısı üzerindeki etkisi ile ilgili öğrenciye ve veliye bilgi verir.
- Öğrenciden ve aileden uyku düzeni hakkında bilgi alır.
- Veliye, öğrencinin günde en az sekiz saat uyuyacak şekilde uyku düzenini ayarlamasını önerir.
- Uyku düzenini bozan sebepleri öğrenip tedbir alması konusunda veli ile görüşür.
- Öğrencinin okula uykusuz gelip gelmediğini takip etmek amacıyla gözlem yapar.
- Okul rehberlik servisinden destek alır.

Okula beslenmesini yaparak gelir. Cevap "hayır" ise öğretmen;

- Beslenmenin, okul başarısı üzerindeki etkisi ile ilgili öğrenci ve veliye bilgi verir.
- Öğrencinin kendisinden ve aileden öğrencinin beslenme düzeni hakkında bilgi alır.
- Öğrencinin, yeterli ve sağlıklı beslenmesine engel olan sebepleri öğrenip tedbir alması konusunda veli ile görüşür.
- Öğrencinin okul yaşantısı için asgari beslenme miktarı (yemek öğünleri) hakkında veli ile düzenleme yapar.
- Öğrencinin, okula beslenmesini yaparak gelip gelmediğini takip etmek amacıyla gözlem yapar.

Uyku, temel bir dinlenme ve yenisinden güç kazanma yoludur.

Akademik başarı için gerekli olan zihinsel enerjinin temel kaynağı beslenmedir.

Öğrenmede sağlıklı bir ardışıklığın ön şartı devamdır.

Uygun araç ve gereç kullanmak öğrenmeyi kolaylaştırır

- Yeteri kadar beslenme imkanı olmayan öğrencilerin ilgili yardım kuruluşlarına başvurmaları konusunda rehberlik eder.
- Okul rehberlik servisinden destek alır.

Okula düzenli devam eder. Cevap "hayır" ise öğretmen;

- Etkinlikleri, öğrencilerin okula devamını sağlayacak şekilde ilgi çekici hale getirir.
- Okula devam etmenin önemi konusunda öğrenciye ve veliye bilgi verilir.
- Öğrencinin okula devamsızlığının nedenlerini araştırır.
- Okula devamsızlık nedenlerini ortadan kaldırmaya yönelik veli ile işbirliği yapar.
- Öğrencilerin okula devamını sağlama konusunda söz sahibi kişi ve kurumlarla işbirliği yapar.
- Okul rehberlik servisinden destek alır.

Ders araç ve gereçlerini düzenli getirir. Cevap "hayır" ise öğretmen;

- Ders araç ve gereçlerinin düzenli bir şekilde okula getirilmesinin ders başarısı üzerindeki etkisi konusunda öğrenci ve veliye bilgi verir.
- Ders araç ve gereçlerini düzenli olarak okula getirmesini ister ve getirip getirmediğini takip eder.
- Öğrencinin ders araç - gereçlerini kontrol eder ve eksikleri belirler.
- Eksik ders araç gereçlerinin temini konusunda veliyi bilgilendirir.
- İhtiyaç halinde, öğrenciye ders araç ve gereç temin edilmesi ile ilgili olarak okul idaresi ile işbirliği yapar.
- Okul rehberlik servisinden destek alır.

Derste yapılan etkinliklere istekli katılır. Cevap "hayır" ise öğretmen;

- Öğrencinin küçük başarılarını takdir ederek başarı duygusunu yaşamasını sağlar.
- Öğrencide başarı duygusunu arttırıcı basit etkinliklere yer verir.
- Derslerde yaparak ve yaşayarak öğrenmeye dönük etkinliklere ağırlık verir.
- Ders etkinliklerini fiziksel aktiviteler ile ilişkilendirerek gerçekleştirir.
- Ders motivasyonunu arttırmak için "aferin, güzel" gibi sözel pekiştireçler verir.
- Olumlu söz ve sembollerin olduğu çıkartmalar verir.
- Derste yapılan etkinliklere uygun sorumluluklar verir.

- Öğrencinin derslere olumlu tutum geliştirmesi için mizahı (olumlamayı) kullanılır.
- Okul rehberlik servisinden destek alır.

Ders süresince dikkatini sürdürür. Cevap "hayır" ise öğretmen;

- Ders konularını uyarıcı değerlerini artırmaya dönük çalışmalar (görsel, işitsel ve kinestetik) yapar.
- Ders konularını mümkün olduğunca sade bir dil kullanarak anlatır.
- Matematik ve Türkçe derslerinde konuları somutlaştırıp modellerle görselleştirmeye önem verir.
- Derste öğrencilerin dikkatlerini toplamak amacı ile ders içinde uygun bir süre ile ara verir. Ders içi aralarda uygun bir etkinlik (gece- gündüz, deve-cüce, şarkı söyleme vs.) yapar.
- Okul rehberlik servisinden destek alır.

Zamanı etkili ve verimli kullanır. Cevap "hayır" ise öğretmen;

- Öğrencinin ders ve ders dışı çalışmalarını öncelik sırasına göre düzenlemesine yardımcı olur.
- Öğrenciyle birlikte günlük faaliyetlerini düzenleyen bir program hazırlar.
- Beslenme, oyun ve dinlenmeye yeteri kadar zaman ayırma konusunda veli ile işbirliği yapar.
- Ders ve ders dışı etkinliklere zamanında katılma konusunda öğrenciyi teşvik eder.
- Serbest zamanlarını kaliteli geçirecek şekilde ders dışı etkinliklere yönlendirir.
- Okul rehberlik servisinden destek alır.

Düzenli olarak derslerini tekrar eder. Cevap "hayır" ise öğretmen;

- Öğrenci ve veliye öğrendiği konuları tekrar etmesinin önemi hakkında bilgi verir.
- Evde öğrenciyi derslerinde yardım etmesi konusunda veliye öneride bulunur, yol gösterir ve veliyle işbirliği yapar.
- Öğrencinin evde ders tekrarı yapması konusunda veliden uygun ortamı sağlamasını ister.
- Öğrencinin ders tekrarı için yeterli zaman ayırması konusunda veliden önlem almasını ister.
- Öğrencinin evde ders tekrarı yaptığını kontrol etmesi konusunda veliye öneride bulunur.
- Ders tekrarlarını ödüllendirme konusunda veli ile işbirliği yapar.
- Okul rehberlik servisinden destek alır.

İstekli ve gönüllü olmak, eğitim için iyi bir başlangıçtır.

Dikkati canlı tutmak uygun uyarıcı ile mümkündür.

Zaman, geri döndürülemeyen hayatı bir kaynaktır.

Ne kadar alıştırmaya ve tekrara, o kadar başarı...

Teknolojik araçları, (telefon, tablet, bilgisayar gibi) akademik ve sosyal hayattaki başarısını düşürmeyecek şekilde kullanır. Cevap "hayır" ise öğretmen;

- Teknolojik araçların kullanım amaçları ile ilgili ayrı ayrı bilgi verir.
- Teknolojik araçların olumlu yönlerini ayırt edip kullanma konusunda öğrenciye ve veliye rehberlik eder.
- Teknolojik araçların hayatımızdaki kolaylaştırıcı etkileri üzerine öğrenciyle paylaşımda bulunur.
- Teknolojik araçları belli bir aralıkla kullanma konusunda öğrenci ile beraber zaman planlaması hazırlar.
- Teknolojik araçların aşırı ve düzensiz kullanılmasının oluşturacağı olumsuz durumlar konusunda öğrencileri ve velileri bilgilendirir.
- Teknolojik araçların öğrencilerin zamanı etkili ve verimli kullanmasını engellemesine yönelik önlemler alır. Bunun için öğrencileri belli zaman aralıklarında özellikle sosyal, sanatsal, kültürel ve sportif faaliyetlere yönlendirir.
- Okul rehberlik servisinden destek alır.

Teknolojik araçlar, amaçlı ve işlevsel kullanılmalıdır.

Topluluk önünde rahatlıkla konuşur. Cevap "hayır" ise öğretmen;

- Öğrencinin bildiği konularla ilgili konuşmasını sağlar.
- Öğrenciye belli aralıklarla söz hakkı verir.
- Öğrenciyi soru sormaya teşvik eder.
- Öğrenciyi konuşmaya dayalı grup etkinliklerine dahil eder
- Belirli gün ve haftalarda yapılan okul kutlamalarında öğrenciye şiir veya metin okuma, şarkı söyleme, tiyatro gösterisinde rol alma gibi özel görevler verir.
- Öğrenci konuşurken onun sözünü kesmemeye özen gösterir.
- Öğrencinin topluluk önündeki konuşma çabalarına olumlu pekiştiriciler verecek destekler.
- Okul rehberlik servisinden destek alır.

Kendini ifade etmek, öğrenme için önemli bir motivasyon kaynağıdır.

Arkadaşlık ilişkilerinde uyumludur. Cevap "hayır" ise öğretmen;

- Öğrencinin özel roller ve sorumluluklar alacağı grup etkinliklerine katılmasını teşvik eder.
- Öğrenciyi özellikle kurallı oyunlar oynama konusunda yönlendirir.
- Arkadaşları ile yaşadığı iletişim sorunları üzerine öğrenci ile konuşur.
- Arkadaşları ile yaşadığı uyum sorunlarını aşamadığı durumlarda öğrencinin kimlerden yardım isteyeceği konusunda bilgilendirir.

- Arkadaşlarına karşı zarar verici davranışlardan kaçınması konusunda öğrenciyi yönlendirir.
- Arkadaşlarının düşünce ve duygularına farkındalık geliştireceği etkinliklere katılmasına öğrenciyi teşvik eder.
- Öğrencinin arkadaşlık ilişkilerini geliştirmesi konusunda aile ile işbirliği yapar.
- Okul rehberlik servisinden destek alır.

Akran zorbalığı yaşadığında neler yapması gerektiğini bilir. Cevap "hayır" ise öğretmen;

- Akran zorbalığının ne olduğu hakkında öğrenci ve velilere bilgi verir.
- Öğrenciye akran zorbalığı ile ilgili görsel ve işitsel materyalleri inceleterek bu konuda bilinçlenme çalışmaları yapar.
- Öğrenciye " hayır diyebilme" becerisi kazandırma konusunda çalışmalar yapar.
- Akran zorbalığına maruz kaldığında ilk nereye ve kime başvuracağı konusunda öğrenciyi bilgilendirir.
- Akran zorbalığına maruz kalma kadar maruz bırakmanın da olumsuz sonuçları üzerinde öğrenciye duyarlılık kazandırır. Bunun için drama, rol oynama gibi tekniklerden yararlanır.
- Okul rehberlik servisinden destek alır.

Kendi ailesinin diğer ailelerden farklı sosyal, kültürel ve ekonomik özelliklere sahip olduğunu bilir. Cevap "hayır" ise öğretmen;

- Öğrencilerin kültürel farklılıklara karşı duyarlılıklarını artırmaya dönük her ailenin farklı sosyo- kültürel ve ekonomik durumunun olduğuyla ilgili sınıfın tümüne karşı çeşitli bilgilendirmeler yapar.
- Öğrencinin ailesinin özgeçmişi hakkında (zorunlu göç, kaza, sosyal ve doğal felaketler vs.) sağlıklı bilgi almak için detaylı inceleme yapar.
- Öğrencinin ailesinin kendine özgü sosyo- kültürel ve ekonomik özelliklerini tanımaya dönük ev ziyaretleri yapar.
- Öğrencinin ailesinin sosyo- kültürel ve ekonomik durumu ile ilgili gözlem ve değerlendirme yapar.
- Ailenin gelecek durumu ile öğrencinin verdiği bilgileri karşılaştırarak öğrencinin ailesini kabul etme durumunu değerlendirir.
- Okul rehberlik servisinden destek alır.

İyi bir arkadaşlık, paylaşma ve dayanışmanın kaynağıdır.

Doğru ve etkili müdahale, her türlü zorbalığı bozar.

Kültürel ve sosyal alt yapı öğrencinin en temel köklerini temsil eder.

Ders başarısını olumsuz etkileyen herhangi bir aile içi özel sorunu yoktur. Cevap "hayır" ise öğretmen;

- Öğretmen, öğrenci ve veli ile görüşme yaparak özel durumun ayrıntıları (süreğen hastalık raporları, tedbir kararları vs) hakkında bilgi alır.
- Öğrencinin karşılaşma ihtimali olan terör, göç, boşanma, süreğen hastalıklar, anne ya da babanın hükümlü olması, ihmal, çocuk işçiliği gibi olumsuz durumların akademik başarıya etkisi konusunda öğrenci ve velilere bilgilendirme yapar.
- Öğrencilerin aile içi olumsuz durumlarda okul içinde yardım alabilecekleri kişiler hakkında öğrenci ve veliye bilgi verir.
- Aile içi olumsuz durumların travmatik (yıkıcı ve yıpratıcı) etkilerine karşı öğrencilerin psikolojik dayanıklılıklarını (yılmazlık) artırıcı etkinlikler düzenler. Bununla ilgili özellikle akran desteğine dayalı oyunlar ve sosyal etkinliklerden yararlanır.
- Öğrencilerin uzmanlık gerektiren sorun alanları ile ilgili gerekli yönlendirmeyi yapar. Bununla ilgili okul rehberlik servisi, psikolog, sosyal çalışmacı ve gerekirse psikiyatr desteğine başvurması konusunda öğrenci ve velilere rehberlik eder.

Aile içi olumlu psikososyal atmosfer, öğrencileri koruyan ve geliştiren bir kalkana benzer.

İLKOKULLARDA YETİŞTİRME PROGRAMI (İYEP) PSİKOSOSYAL DESTEK ÖĞRECI GÖZLEM FORMU

Değerli Öğretmen,

Bu gözlem formu; İlkokullarda Yetiştirme Programı (İYEP) kapsamında belirlenen öğrencilerin psiko-sosyal destek ihtiyaçlarını tespit etmek amacıyla hazırlanmıştır. Formdaki ifadeleri dikkatli bir şekilde okuyunuz, öğrenci ile ilgili gözlem ve yorumlarınızı dikkate alarak doldurunuz. Eğer öğrenci hakkında bu gözlem formunu dolduracak düzeyde bilgiye sahip değilseniz, iki haftalık süre içinde gözlem formundaki maddeleri dikkate alarak öğrencileri gözlemleyiniz ve süre sonunda bu formu doldurunuz. Bu form neticesinde ihtiyaçlarını belirlediğiniz öğrencinize destek olmak amacıyla yol gösterici öneriler öğretmen kılavuz kitabında bulunmaktadır.

İlgi ve desteğiniz için teşekkür ederiz.

No	Madde	Evet	Hayır
1	Okula genellikle uykusunu almış olarak gelir.		
2	Okula genellikle beslenmesini yaparak (kahvaltı yaparak/yemek yiyerek) gelir.		
3	Okula düzenli devam eder.		
4	Ders araç ve gereçlerini düzenli getirir.		
5	Derste yapılan etkinliklere istekli katılır.		
6	Ders süresince dikkatini sürdürür.		
7	Zamanı etkili ve verimli kullanır.		
8	Düzenli olarak derslerini tekrar eder.		
9	Teknolojik araçları, (telefon, tablet, bilgisayar gibi) akademik ve sosyal hayattaki başarısını düşürmeyecek şekilde kullanır.		
10	Topluluk önünde rahatlıkla konuşur.		
11	Arkadaşlık ilişkilerinde uyumludur.		
12	Akran zorbalığı yaşadığında neler yapması gerektiğini bilir.		
13	Kendi ailesinin diğer ailelerden farklı sosyal, kültürel ve ekonomik özelliklere sahip olduğunu bilir.		
14	Ders başarısını olumsuz etkileyen herhangi bir aile içi özel sorunu yoktur.		

KAYNAKÇA

- Çalışkan, M. (2009). Bireyi Tanıma Teknikleri. S. Akbaba & A. Bilgin (Ed.), Rehberlik. İstanbul: Lisans.
- Kepçeoğlu, M. (1994). Psikolojik Danışma ve Rehberlik. Ankara: Özerler Matbaası.
- Kepçeoğlu, M. (1994). age.
- Köksalan, B. (2008). Bireyi Tanıma Teknikleri. M. Güven (Ed.), Psikolojik Danışma ve Rehberlik. Ankara: Anı.
- Köksalan, B. (2008). age.
- Özgüven, İ.E. (1998). Bireyi Tanıma Teknikleri. Ankara: PDREM.
- Özgüven, İ.E. (1998). a.g.e.
- Yeşilyaprak, B. (2003). Eğitimde Rehberlik Hizmetleri. Ankara: Nobel.
- Yeşilyaprak, B. (2003).age.
- Yıldırım, İ. (2008). Bireyi Tanıma Teknikleri. G.Can (Ed.), Psikolojik Danışma ve Rehberlik. Ankara: Pegem Akademi.
- Yıldırım, İ. (2008). age.

